

¹⁸ Там само, спр. 1495, арк. 2.¹⁹ Там само.²⁰ Там само, спр. 1628, арк. 1.²¹ Там само, спр. 1963, арк. 1–9; спр. 2028, арк. 52, 57.

Петро Кравчук

ФОНДИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У фондах Державного архіву Львівської області знаходиться чимала, інформаційно насичена, цікава група писемних джерел, які складають джерельну базу краєзнавства.

Звичайно, що у своїй статті я не зможу в комплексі подати усі пам'ятки краєзнавства, які висвітлюють дані джерела, адже в архіві зберігається майже 2,5 млн, одиниць зберігання, тому зупинюся тільки на найцікавіших і маловивчених фондах періоду кінця XIX – першої третини XX століть.

У фондах архіву досить повно висвітлюється історія органів влади, підприємств, установ та окремих галузей господарства області.

Так, історія електрифікації м. Львова і становлення міського трамваю зосереджені у матеріалах фонду Р-36 (Міське електричне підприємство у Львові), де подаються відомості про першу трамвайну лінію у Львові, яка була введена в експлуатацію у 1894 р. і мала довжину всього 6 км. Лінія належала німецькій фірмі "Сіменс-Гальске". У 1986 р. це підприємство було куплене Львівською міською гміною. З 1900 р. у Львові діяло підприємство по освітленню міста, а в 1908 р. введено в дію першу електростанцію. У фонді є невелика історична довідка про міське електричне підприємство станом на 1925 р.

Історія газифікації м. Львова зосереджується у документах фонду Р-599 (Міське газове підприємство у Львові). Хронологічні рамки документів – 1882–1939 рр. Хоча фонд відносно невеликий (110 од. зб.) та містить у собі дуже цікавий фактаж, щодо газифікації міста. Дане підприємство було створено у 1896 році за угодою між гміною м. Львова і німецьким товариством м. Десау. У 1898 році міська гміна викупила газове підприємство, яке виробляло метановий і водневий газ, технічні газові суміші. За документами фонду можна прослідкувати постачання фірми природним газом фірмою "Газолін" із Дашави. Серед документів фонду знаходимо справи про діяльність підприємства, технічні звіти, плани і креслення приладів, угоди і договори на постачання газу.

Беручи до уваги природно-кліматичні умови м. Львова важливу роль в історії міста відігравало Державне водне управління у Львові (Фонд Р-388 з одноіменною назвою, налічує 246 од. зб. за 1921–1935 рр.)

До компетенції водного управління входила діяльність по регулюванні річок, будівництву мостів, гребель, каналізаційних систем.

У фонді зберігаються документи про меліорацію долини річки Полтва, яка протікає якраз посеред міста; про проведення каналізації (1923–1932); про забудову окремих районів міста.

Серед нерухомих культурних цінностей особливе місце посідають пам'ятки архітектури та містобудування, оскільки вони є свідками тих чи інших періодів історії міста, як правило пов'язані з життям та діяльністю видатних осіб і у кращих своїх зразках поєднують художньо естетичні, етнографічні, інженерні та конструктивні якості. Справ про забудову міста, про будівництво окремих будинків їх ремонт, упорядкування вулиць, майданів, спортивних споруд зберігаються у багатьох фондах, але найбільше їх зосереджено у двох унікальних фондах: Фонд Р-390 – Державне архітектурно-будівельне управління у Львові та фонд Р-2 – Міське управління в королівському станичному місті Львові. Перший з вищевказаних фондів налічує 635 од. зб. за 1921–1932 рр. Переважна більшість справ фонду пов'язана з будівництвом і ремонтом будівель колишнього Галицького сейму, Львівської політехніки, Львівського університету, тюрми "Бригідки", Академії ветеринарної медицини, Львівського воєводського управління, Греко-католицької кондиторії. Фонд Р-2 налічує 86 809 од. зб. за 1900–1939 рр. Серед них декілька тисяч справ стосуються безпосередньо будівництва житлових і нежитлових будівель теперішньої центральної частини міста у період з 1900 по 1939 рр. Специфіка вищенаведених справ полягає в тому, що вони складаються не тільки з кошторисів, листування власників з будівельними та владними структурами міста, але й ситуаційних планів, проектів, креслень будівель їх перекриття, підземних комунікацій, частково газифікації. Крім справ про будівництво, у даному фонді є чимало цікавих з точки зору краєзнавства матеріалів про приєднання гмін м. Львова, бюджет міста та ін.

Щодо вивчення персоналій, і кількості зібраних в одному фонді автографів відомих діячів не мають собі рівних два невеличкі фонди: фонд Р-298 – Товариство прихильників української літератури, науки і мистецтва у Львові (8 од. зб. за 1904–1914 рр.) та фонд Р-629 – Українська вища технічна школа у Львові (23 од. зб. за 1921–1926 рр.) Так, у фонді товариства зберігаються листи та заяви відомого українського художника Івана Труша, українського мецената Євгена Чекаленка, видатного історика і першого Президента Української республіки Михайла Грушевського та інших видатних діячів.

Унікальним у всіх відношеннях є фонд вищої технічної школи у Львові. Про діяльність у 1921–1925 рр. Українського університету у Львові знають, мабуть усі професійні історики. А от про діяльність Української вищої технічної школи, яка функціонувала у ті ж роки, що й університет і виконувала ті ж самі функції, мало кому відомо. Це зумовлено рядом причин. По-перше, школа у кількісному відношенні була значно меншою, ніж університет. По-друге, після ліквідації обох українських нелегальних вузів їхні документи потрапили до НТШ у Львові), матеріали якого з приходом радянської влади були розпоршені по багатьох архівах, музеях і бібліотеках України.

Вища технічна школа розпочала свою діяльність 1 жовтня 1921 р. у вигляді технічного факультету Українського університету. У березні 1922 р. на базі факультету створюється самостійний навчальний заклад під назвою "Українська політехнічна школа у Львові", а з 5 червня 1923 р. після ухвали сенатом школи установа отримала назву "Українська вища технічна школа у Львові" (УВТШ).

Серед викладачів школи значаться Павло Дурбак – професор факультету машинобудування, колишній головний інтендант Української галицької армії, Михайло Корчинський – адвокат, професор, колишній член Української центральної ради, Олександр Марітчак – професор, колишній член Української національної ради ЗУНР, Всеволод Левицький – професор, інженер, ректор школи, керівник лісового департаменту, Євген Нагірний – архітектор, син відомого українського архітектора Василя Нагірного, Петро Франко – професор, хімік, син І. Я. Франка, організатор авіаційного полку УГА, Микола Чайківський – відомий математик, професор, Петро Холодний (старший) – професор, хімік і фізик, відомий український художник – імпресіоніст, автор ряду розписів у церквах м. Львова, та цілий ряд інших видатних осіб. Серед документів фонду каталоги і списки студентів, протоколи засідань ради професорів школи.

Надзвичайно цікавим для істориків-красназців є особові фонди композитора Ярослава Ярославенко-Вінцьковського (Р-2920), українського бібліографа Івана

Калиновича (Р-306), видатного українського композитора Анатолія Кос-Анатольського (Р-1479), письменника Володимира Беляєва (Р-1698), професора Львівського університету, письменника Михайла Рудницького (Р-1517), відомого українського історика Мирона Кордуби (Р-2923) та ряду інших видатних діячів. Ці фонди багаті на цікаве листування, рукописи праць, конспекти, щоденники, нотатки, лекції, спогади та інші матеріали.

Важливе значення для вивчення історії краю мають фонди обласних та районних виконкомів а також матеріали газет, які зберігаються у архіві. Вони є основним джерелом для вивчення змін адміністративно-територіального устрою області, утворення і ліквідації підприємств, установ і організацій, розмежування і перейменування територіальних одиниць, соціально-економічних, господарських, науково-культурних аспектів життя населення краю.

Заслугує на особливу увагу фундаментальна праця одного з архівістів Держархіву Львівської області (на жаль, нині покійного) Лева Федоришина під назвою "Довідник про зміни адміністративно-територіального устрою Львівської (до 1959 р. також Дрогобицької) області за 1939–1941, 1944–1984 рр." З упевненістю можу сказати, що ця праця є унікальною, надзвичайно трудомісткою і не має аналогів. В ній достовірно подаються відомості про утворення області, нові межі повітів, утворення районів, сільрад, ліквідацію, об'єднання, укрупнення, перейменування, зміну підпорядкування районів, міських, селищних і сільських рад, населених пунктів. Всі назви у довіднику подані за їх транскрипцією в документах або друкованих джерелах, до основних розділів складено показчик населених пунктів, а також "Хроніка змін", яка є одночасно показником джерел, а також дає змогу уточнити характер змін. На жаль, праця поки що не видана.

Звичайно, вище подані фонди – дуже незначна частина від загальної кількості фондів Держархіву Львівської області, що містять у собі цікаві джерела для вивчення краєзнавства, це тільки в тій чи іншій мірі відомі і частково вивчені фонди, а загальний масив документів архіву відкриває широке, загалом, перспективне поле для наукових розвідок істориків – краєзнавців.

М. П. ШИШОВ

Наталья Терещук

МЕТРИЧЕСКИЕ КНИГИ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XIX в. КАК ИСТОЧНИКОВАЯ БАЗА ПО ИЗУЧЕНИЮ ИСТОРИИ ГРЕЧЕСКОЙ ДИАСПОРЫ г. СЕВАСТОПОЛЯ

М. П. ШИШОВ

Представители многих этнических групп, среди которых не на последнем месте были греки, обрели свою вторую родину в многонациональном Севастополе. Сведения о них имеются в метрических книгах Петропавловской, Свято-Николаевской, греческой Трехсвятительской, Александро-Невской, Митрофановской и других церквей, Адмиралтейском и Покровском соборах,

хранящихся в Государственном архиве города Севастополя. Всего на хранении находится 330 метрических книг, которые включают записи за хронологический период 1815–1919 гг. К сожалению, не дошли до нашего времени метрические книги с момента основания Севастополя (город основан в 1783 г.), также отсутствуют книги других конфессий. Более полно сохранились мет-